

1. Obiekt

WIEŻA GŁODOWA I MURY MIEJSKIE

2. Czas powstania

XIII/XIV w. – wieża

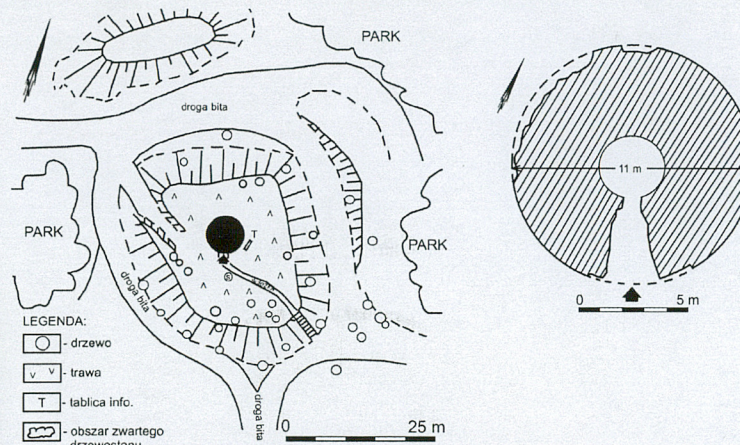
XIV – XVI w. – mury

3. Miejscowość

PRZEWÓZ

11. Zdjęcie, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

1.

4. Adres

park miejski, zach. część miasta

68 -132 Przewóz

nr działki: 178 - wieża

nr ks. wiecz.: brak

5. Przynależność administracyjna

województwo lubuskie

powiat żarski

gmina Przewóz

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Priebus, Pribuz

7. Przynależność administracyjna do 31.12.1998 r

województwo zielonogórskie

gmina Przewóz

8. Właściciel i jego adres

Urząd Gminy Przewóz

ul. Partyzantów 1

68-132 Przewóz

9. Użytkownik i jego adres

nie użytkowane

10. Rejestr zabytków

wieża : nr: 343 z dn. 09.06.1961 r.

Przewóz powstał jako osada targowa na przestrzeni XI w., przy grodzie strzegącym przeprawy na Nysie, na szlaku handlowym z Niemiec do Wielkopolski. Od 1252 r. wchodził w skład księstwa żagańsko - głogowskiego, z krótkimi okresami przynależności do Brandenburgii (1303 – 1321) i księstwa saskiego (1472 – 1542). Od 1742 r. – w obrębie Prus.

W XIII w. i XIV w. Przewóz w formie zastawu lennego podlegał właścicielom Żar – rodzinie von Pack, potem rodzinie von Biberstein. Pierwsza wzmianka o Przewozie – z 1280 r., dotyczy fundacji kościoła. W tymże roku jego właściciel - Ulrich I von Pack poślubił Jadwigę, córkę Albrechta Dziewina, pana na Żarach. W 1301 r. wzmiankowany jest dwór w Priebuz. W 1406 r. miasto otrzymuje prawo rynku solnego i targów wiosennych. W latach 1553 – 58 Przewóz był własnością Jerzego margrabiego brandenburskiego, później – biskupa wrocławskiego Baltazara von Promnitz. W 1601 r. jego spadkobierca, Siegfried von Promnitz sprzedał miasto Mikołajowi Ch. von Schellendorf, a ten – w 1666 r. – zapisał je książętom żagańskim Lobkowitzom. W 1785 r. dobra przewozkie kupił książę kurlandzki Piotr Biron, Kurlandzki po nim, w drodze spadku otrzymała je jego córka, księżna Dorota, żona Aleksandra Talleyranda – Perigord.

W 1413 r. miasto kupił Jan I żagański. Po jego śmierci księstwo żagańsko – głogowskie podzielono między czterech synów – utworzone w 1449 r. księstwo przewozkie otrzymał Jan II żagański zwany Okrutnym lub Szalonym, ostatni książę żagańsko – głogowski z dynastii piastowskiej, prowadzący długoletnią walkę o zdobycie prymatu nad całymi włościami. W 1472 r., przy finansowej pomocy króla węgierskiego Macieja Korwina, ponownie zdobył księstwo, panującego w Żaganiu brata Baltazara pojął we wsi Wiotszyn Dolny i uwięził w wieży na przewozkim zamku, gdzie ten zmarł śmiercią głodową po dwóch miesiącach. Po kilku miesiącach panowania, jeszcze w 1472 r., Jan II niespodziewanie sprzedał księstwo żagańskie łącznie z Przewozem książętom saskim: Ernestowi i Albrechtowi.

SYTUACJA.

Przewóz – miejscowość położona na pd.zach. krańcu województwa lubuskiego w powiecie żarskim, na pd. drogi krajowej nr 27, kończącej się polsko – niemieckim przejściem granicznym Przewóz/Podrosche. W pobliżu – Nysa Łużycka.

Stare miasto ma kształt owalny, wydłużony na osi pn. – pd. (pd.zach. – pn.wsch.). Na pd. zach. od zabudowy, za nieką fosi – park miejski, zagospodarowany alejkami i placami zabaw dla dzieci. Na jego terenie trzy regularne wzgórza i od pn.zach. – wał ziemny. Na wzgórzu pd. – cylindryczna wieża, tzw. Wieża Głodowa.

MURY MIEJSKIE

Miejscowość zachowała owalny kształt średniowiecznego miasta i jego układ urbanistyczny podporządkowany przebiegowi traktu handlowego. Układ ulic jest czytelny do dziś, podobnie jak układ murów przebiegających wzdłuż zewnętrznej linii ulicy Okrężnej otaczającej całe stare miasto. Pośrodku prostokątny plac rynkowy, główną oś pn.- pd. tworzą ulice Kościelna i Wojska Polskiego, zbiegające się na pd.- w miejscu, gdzie niegdyś stała brama Nyska i na pn. – w miejscu bramy Żarskiej. W zach. części murów – furta zamkowa, prowadząca na teren parku, zlokalizowanego w miejscu dawnego grodu, później zamku i osady.

Do czasów obecnych zachowały się fragmenty murów w pd.zach. części miasta, za odcinku od bramy, ulokowanej na miejscu furty zamkowej - do pd. wylotu ulicy Wojska Polskiego. Na tym odcinku zachowała się również fosa, zagospodarowania ogródkami przydomowymi. (posesje nr 14, 18, 19, 20, 21)

Mury wzniesione z dużych kamieni polnych na zaprawie wapienno - piaskowej; uzupełnione cegłą, miejscowo obrzucone tynkiem, lub otynkowane. Zachowane w zróżnicowanej grubości i wysokości, częściowo włączone w ściany budynków mieszkalnych i gospodarczych lub stanowiące zach. część ogrodzenia posesji.

. W bezpośrednim sąsiedztwie nieistniejącej bramy Nyskiej odkryto ślady fundamentów z wielkich kamieni polnych; luki między kamieniami wypełnione mniejszymi kamieniami i bryłami rudy darniowej; czterech fundamentach zarysy czterech łuków odciażających.

WIEŻA GŁODOWA

Usytuowana na terenie parku miejskiego, w części środkowo – wschodniej, na wprost dawnej furty zamkowej i ścieżki biegnącej po szerokiej grobli. Na niewielkim, dość wysokim wzgórzu konturowanym u podnóża alejką spacerową o nawierzchni ziemnej, porośniętym drzewami i krzewami. Prowadzą do niej strome, kamienne schodki – na stoku, w pd.wsch. części wzgórza i wąska ścieżka o nawierzchni ziemnej.

Fundament i cokół do wysokości 1 m – z kamienia polnego, wyżej ściany ceglane o wątku wendyjskim ze śladami przemurowań. Na wysokości ok. 6 m. – ostrołuczny otwór wejściowy. W górnej połowie ściany – kwadratowe szczeliny wentylacyjne.

Wieża na rzucie koła o murach grubości ok. 4 m. Wnętrze koliste. Bryła w formie regularnego, masywnego cylindra.

14. Kubatura ok. 1045 m ³	15. Powierzchnia użytkowa 95 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne wieża zamkowa i pozostałości murów miejskich	17. Użytkowanie obecne wieża zamkowa i pozostałości murów miejskich
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja -		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Stan techniczny zła: Wieża: znaczne korony murów; niewielkie ubytki cegieł na całej wysokości, po stronie zewnętrznej; rozebrany półkolisty fragment przyziemia – wtórne wejście do wieży; wnętrze zasypane do wysokości ok. 1 m Mury miejskie: w partiach wbudowanych w ściany budynków – stan zadowalający; w pozostałych fragmentach – ubytki kamienia, skruszenie zaprawy	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie ⇒ Zabezpieczenie zachowanych fragmentów ⇒ Remonty pod nadzorem konserwatorskim.	

<p>21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)</p> <ul style="list-style-type: none"> - AP Zielona Góra/Stary Kisielin; akta gminy Przewóz: akta metrykalne ewangelicko - augsburskie i rzymsko – katolickie oraz USC Przewóz, z lat 1766 – 1874; zesp.: 727/0, 306/0; akta majątków ziemskich, m. innymi Przewóz, z lat 1602 – 1702, zesp.162/25; - Królewski Urząd ds. Kościoła i Szkolnictwa w Legnicy, akta nauczyciela Augusta Auera z Przewozu, lata 1893 -1911, 25 jednostek opisanych, własność prywatna 	<p>24. Uwagi różne.</p> <hr/> <p>25. Opracował</p> <p>tekst PDZ „ALMA” Jacek Sawiński, 30.07.2007 r. <i>Sawiński</i></p> <p>plany i rysunki PDZ „ALMA” Jacek Sawiński, 30.07.2007 r. <i>Sawiński</i></p> <p>zdjęcia PDZ „ALMA” Jacek Sawiński, 30.07.2007 r. <i>Sawiński</i></p> <p>miejsce przechowywania negatywów: archiwum PDZ „ALMA”</p> <p>Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisu prawa autorskiego</p>
<p>22. Bibliografia</p> <ul style="list-style-type: none"> - H Lutsch, Verzeichniss der Kunstdenkmäler der Provinz Schlesien, B. III, Die Kunstdenkmäler der Reg. Bezirk Liegnitz, Breslau 1891 - B. Guerquin, <i>Zamki w Polsce</i>, Warszawa 1974 r. - M. Nawrocka, <i>Mur obronny i fosa w Przewozie</i>, /w:/ Śląskie sprawozdania archeologiczne, t.36, Wrocław 1995 -J. P. Majchrzak, <i>Łużycki Pribus nad Nysą</i>, /w:/ Kronika Ziemi Żarskiej, nr 4/1998 - W. Drobek, <i>Rola miast zdegradowanych w sieci osadniczej Śląska</i>, Opole 1999 - W. Bena, <i>Dzieje puszczy Zgorzelecko - Osiecznickiej</i>, Zgorzelec 1999 - L. Malinowski, <i>Przewóz i okolic, wczoraj i dziś</i>, Przewóz 2004 	<p>26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)</p>
<p>23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)</p> <p>www.zbc.uz.zgora.pl – pocztówka z 1906 r. – wieża głodowa; W: L. Malinowski, <i>Przewóz i okolice wczoraj i dziś</i>, Przewóz 2004, prezentowany widok miasta z lotu ptaka – 30 – te lata XX w., s. 9 oraz grafika z wieżą, z 1850 r., s.13, plan miasta z 1823 r. – s.10 i mapy: 1. mapa Petrusa Schenka z k. XVIII w., miedzioryt kolor, 2. mapa Mathausa Seuttera z Atlasu Lottera , wyd. po 1772 r., miedzioryt kolor., mMapa krajów Korony Czeskiej Joanna B. Homanna z ok. 1729 r., s.118 -119</p> <p>Mapa Śląska Martina Helwiga z 1561 r. – najstarsze przedstawienie miasta, drzeworyt - Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze MJG AH 4573;</p>	<p>27. Załączniki</p> <ul style="list-style-type: none"> + wkładka nr 1: cd. historii, układ zachowanych murów miejskich na podkładzie geodezyjnym; przedwojenne pocztówki z Przewozu + wkładka nr 2: spis materiału fotograficznego, zdjęcia wieży + wkładka nr 3: zdjęcia murów miejskich

1. Miejscowość PRZEWÓZ gm. Sulechów, pow. zielonogórski, woj. lubuskie	2. Obiekt (nazwa jak na karcie) WIEŻA GŁODOWA I MURY MIEJSKIE	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) cd. historii, układ zachowanych murów miejskich na podkładzie geodezyjnym; przedwojenne pocztówki z Przewozu
---	---	--

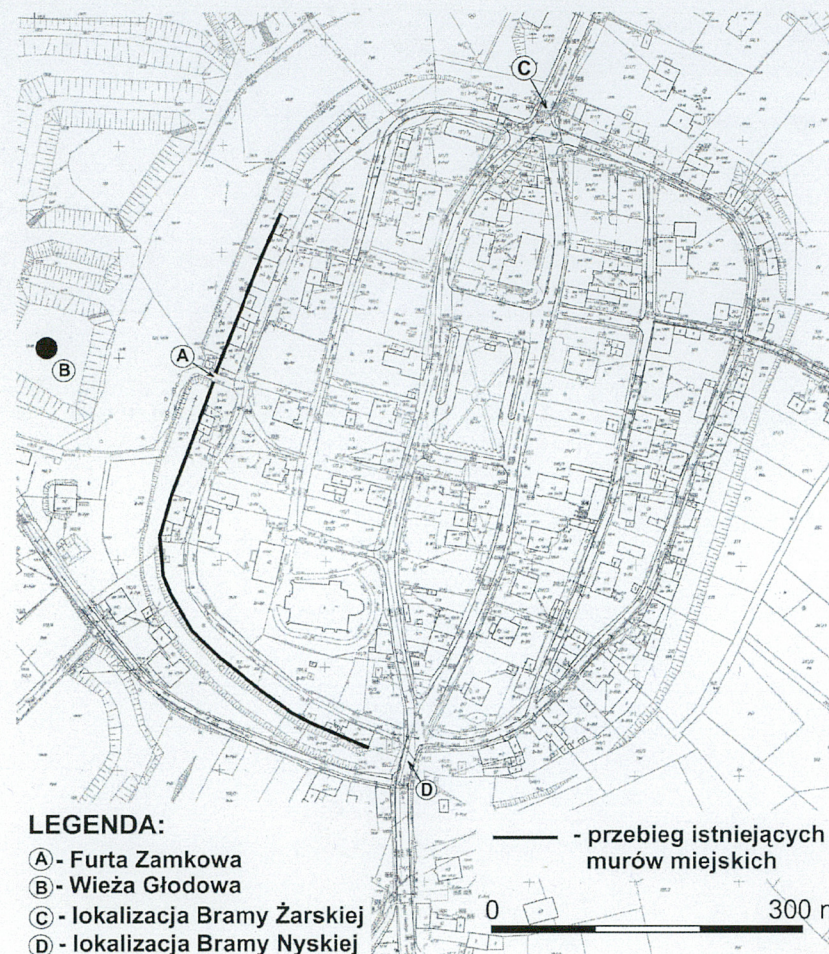
cd. historii

Od 1885 roku Przewóz zasłynął jako miejsce festiwali folklorystycznych. Zjeżdżali goście z całych Niemiec. Przez trzy tygodnie wzgórze zamkowe przekształcano w scenę teatralną. W tym czasie znakomicie prosperowało 11 restauracji, 5 kawiarni, 16 piwiarni i winiarni oraz 3 hotele. Przewozki urząd pocztowy uruchamiał dodatkowe połączenia telefoniczne. W Przewozie mieszkał i pracował Johann Gottlieb Worbs (1760-1833) – jeden z najwybitniejszych historyków Śląska i Łużyc, generalny superintendent prowincji śląskiej.

Najstarsza osada ulokowana była w pd.zach. części miasta na terenie obecnego parku miejskiego, w którym wyraziście zarysowane wzgórza stanowiły miejsce lokalizacji późniejszego zamku, wzniesionego rzekomo przez Konrada I, księcia glogowskiego (ur.1146/57 – zm.1180/90) i - na pn. od niego, na dwóch wzgórzach o podobnej konstrukcji ziemnej - podgrodzia. Na wzgórzu pd., na przełomie XIII/XIV w. wzniesiono zamek, którego pozostałością jest cylindryczny stołp – wieża datowana na XIII/XIV w.

Osada miejska lokowała się na wschód od zamku. Otrzymała prawa miejskie w XIII w., zapewne za panowania Konrada II glogowskiego (1228/31 – 1274), ok. 1280 r. – miejski układ urbanistyczny. Wokół powstawały mury obronne, otoczone fosą – do XVI w. Dróg wylotowych strzegły bramy: Brama Nyska – od pd. i Brama Żarska – od pn.; w część zach. murów znajdowały się dwie furty umożliwiające komunikację z zamkiem.

W końcu XIX w. nastąpiła likwidacja murów miejskich i rozwój miasta w kierunku pn.wsch. od starego miasta. W czasie II wojny światowej Przewóz został zniszczony w 50 %.

Panorama miasta z 20-tych lat XX w. – zdjęcie publ. na oficjalnej stronie miasta: www.przewoz.com.pl

Wieża Głódowa, pocztówka z 1909 r., publ., www.przewoz.com.pl

<p>1. Miejscowość</p> <p>PRZEWÓZ</p> <p>gm. Sulechów , pow. zielonogórski, woj. lubuskie</p>	<p>2. Obiekt (nazwa jak na karcie)</p> <p>WIEŻA GŁODOWA I MURY MIEJSKIE</p>	<p>3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)</p> <p>spis materiału fotograficznego, zdjęcia wieży</p>
---	--	--

SPIS MATERIAŁU FOTOGRAFICZNEGO

1. Wieża Głodowa – widok od pd.wsch.
2. Widok wieży od pd.zach.
3. Wieża – widok od wsch.
4. Partia cokołowa
5. Wnętrze wieży – widok ku górze
6. Wtórny otwór wejściowy – widok od wnętrza
7. Furtka zamkowa – widok od strony zach.
8. Fragment muru na pd. od furtki zamkowej – od zach.
9. Fragment muru za posesją nr 20
10. Mur między posesjami 18 i 19 – widok od wsch.
11. Fragment pd. części muru – widok od zach.
12. Fragment pd. części muru – widok od zach.
13. Fosa – widok od pd.

2.

3.

4.

5.

6.

1. Miejscowość

PRZEWÓZ

gm. Sulechów , pow. zielonogórski, woj. lubuskie

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

WIEŻA GŁODOWA I MURY MIEJSKIE

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
zdjęcia murów miejskich

8.

9.

10.

11.

12.

13.